

Таким чином, нормативна регламентація проведення спеціального слідчого експерименту потребує вдосконалення. Відсутність належного правового регулювання суттєво ускладнює результативне використання в розслідуванні корупційних злочинів такого вискоєфективного методу одержання доказів, як негласний експеримент.

Кузнєцов Михайло Валентинович,
начальник Департаменту оперативно-
технічних заходів Національної поліції
України

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНІЙ КОРУПЦІЇ

Складовими реформи правоохоронної сфери в Україні стало створення нових органів, зокрема Національної поліції, найважливішим із завдань яких є протидія корупції, що є також однією із головних цілей реформи. Для реалізації зазначеної мети до повноважень новостворених органів належить проведення негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД).

Водночас за нетривалий період функціонування поліції було сформовано низку проблемних питань щодо законодавчого регулювання та проведення НСРД.

Зближення з міжнародним та європейським законодавством та уточнення потребує понятійний апарат, який застосовують в кримінальному процесуальному законодавстві України.

У статті 50 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, прийнятій резолюцією 58/4 Генеральної Асамблеї від 31 жовтня 2003 року, вжито термін «спеціальні методи розслідування» для узагальнення таких понять, як «електронне спостереження», «агентурні операції», «контрольована поставка» тощо [1]

Ураховуючи аналогію між НСРД та оперативно-розшуковими заходами (ОРЗ) у чинному КПК України і Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність», а також тенденцію до створення інституту детективів у Національній

поліції, доцільно здійснити наукове напрацювання принципів їх діяльності з подальшим законодавчим закріпленням. З огляду на введення до їх повноважень можливості одночасного проведення оперативно-розшукової діяльності та розслідування кримінального провадження, постає питання щодо доцільності розподілу самого процесу розслідування на законодавчому рівні на два етапи: негласний (до реєстрації кримінального провадження) та офіційний (з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань). Про зазначене на відповідних консультаціях в Національній поліції неодноразово згадували представники Консультативної місії Європейського Союзу [2].

На сучасному етапі в ГУ Національної поліції в областях проводять відповідний експеримент щодо запровадження посад детективів, який отримав позитивні результати, що ще раз підтверджує актуальність цього питання. Водночас під час наукового опрацювання необхідно обов'язково врахувати наявність корупційних ризиків, які виникають через концентрацію усіх повноважень в одній посадовій особі у сфері оперативно-розшукової діяльності та кримінального провадження.

Також актуальності набули питання запровадження можливості початку проведення НСРД та ОРЗ, які нині проводять виключно на підставі ухвали слідчого судді, до надання такого судового дозволу на підставі постанови слідчого, узгодженої з прокурором, чи прокурора. На практиці непоодинокими є випадки прийняття саме таких рішень слідчими та прокурорами, які не реалізуються уповноваженими підрозділами.

Зазначене зумовлено невірним розумінням суті правової норми, викладеної у ч. 1 ст. 250 КПК України. Водночас в ній викладені чіткі умови початку НСРД за рішенням слідчого або прокурора, в яких зазначено, що так можна діяти «у випадках, передбачених цим Кодексом». Вказане означає, що безпосередньо в статті КПК України, яка регламентує певну НСРД, має міститися норма, яка дає змогу провести її відповідно до ч. 1 ст. 250 КПК України, як це зазначено в ч. 4 ст. 268 КПК України (Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу) та в ч. 4 ст. 269 КПК України (Спостереження за особою, річчю або місцем). Проте зазначені вище намагання організувати проведення НСРД таким

чином свідчать про об'єктивну потребу в запровадженні новел у законодавстві з розширення переліку НСРД, розпочати проведення яких можливо за рішенням слідчого чи прокурора [3].

Законодавцем ускладнено процедуру прийняття рішення про припинення подальшого проведення НСРД, якщо в цьому немає необхідності. Як підтверджує практика діяльності уповноважених оперативних підрозділів Національної поліції, за час надходження інформації від безпосереднього виконавця до прокурора, прийняття рішення прокурором, а саме винесення відповідної постанови згідно з ч. 5 ст. 246 КПК України та направлення її до виконання, закінчується і термін проведення НСРД. Таким чином, зазначена норма також потребує вдосконалення, зокрема і шляхом зміни суб'єкта прийняття вказаного вище рішення.

Оперативність гарантовано підвищить винесення таких постанов слідчим за узгодженням з прокурором. Окрім цього, в Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженій наказом Генеральної прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5, доцільно закріпити детальні положення щодо підстав дострокового припинення НСРД [4].

Наразі існує низка проблем, які потребують урегулювання як на рівні законодавства, так і на рівні інститутів окремих органів виконавчої влади. Це стосується питань проведення НСРД та ОРЗ до постановлення ухвали слідчого судді, дострокового припинення НСРД, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності оперативних, слідчих підрозділів (кримінальний аналіз).

Гостро постає питання щодо можливості проведення НСРД та ОРЗ у виняткових невідкладних випадках до постановлення ухвали слідчого судді. Це зумовлено постійною дилемою між «звуженням існуючих гарантій прав і свобод людини» і наданням правоохоронним органам «необмежених

можливостей для тотального контролю за людиною, не створюючи для неї належних гарантій захисту прав і свобод».

На нашу думку, несвоєчасне проведення НСРД через неможливість своєчасного отримання ухвали слідчого судді може призвести до втрати фактичних даних, які можуть стати доказами у кримінальному провадженні, унеможливить запобігання чи припинення кримінальної корупції. Тому, відповідно до європейської практики, правову можливість проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді доцільно запровадити на всі види НСРД.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, прийнята резолюцією 58/4 Генеральної Асамблеї від 31 жовт. 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corruption.shtml. – Назва з екрана.

2. Консультації заради довіри [Електронний ресурс] : [сайт]. – Режим доступу: www.euam-ukraine.eu. – Назва з екрана.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10, 11–12, 13. – Ст. 88.

4. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [Електронний ресурс] : наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листоп. 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>. – Назва екрана.